

Ольга Гарматій
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та засобів масової комунікації
Національного університету "Львівська політехніка",
oharmatiy@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МЕДІА-ВІДОБРАЖЕННЯ КОНФЛІКТНОСТІ

© Гарматій Ольга, 2017

Досліджено журналістське висвітлення конфліктних процесів. Конфлікт розглянуто як важливий змістовий та формотворчий елемент журналістських творів. Проаналізовано змістове, жанрове, сюжетно-композиційне відображення конфліктності засобами журналістики. З'ясовано особливості висвітлення у ЗМІ таких параметрів конфліктних процесів як структура, типологія, причини, динаміка, функції. Розглянуто модель діяльності преси у конфліктних процесах, яка визначає стратегію і тактику журналістського відтворення конфліктності. Дано рекомендації щодо висвітлення конфліктної тематики.

Ключові слова: ЗМІ; медіа; конфлікт; конфліктний процес; зміст; жанр; сюжет; композиція; стратегія; тактика.

Ольга Гарматій

ОСОБЕННОСТИ МЕДИА-ОТОБРАЖЕНИЯ КОНФЛИКТНОСТИ

Исследовано журналістское освещение конфликтных процессов. Конфликт рассматривается как важный содержательный и формотворческий элемент журналистских произведений. Анализируется содержательное, жанровое, сюжетно-композиционное отображения конфликтности средствами журналистики. Выясняются особенности освещения в СМИ таких параметров конфликтных процессов, как структура, типология, причины, динамика, функции. Рассматривается модель деятельности прессы в конфликтных процессах, которая определяет стратегию и тактику журналистского воспроизведения конфликтности. Даются рекомендации по освещению конфликтной тематики.

Ключевые слова: СМИ; медиа; конфликт; конфликтный процесс, содержание; жанр; сюжет; композиция; стратегия; тактика.

Olha Harmatiy

THE PECULIARITIES OF CONFLICTS REPRESENTATION IN MASS MEDIA

The article deals with the journalist covering of conflict processes. The conflict is regarded as the important content- and form-driving element of journalistic texts. The author analyzes how the field of conflict is represented with content, genre and plot-compositional means of journalism. The peculiarities of media coverage of such parameters of conflict processes as structure, typology, reasons, dynamics, functions are clarified. The article deals with the model of the mass media activity in conflict processes. It defines the strategy and tactics of journalistic reproduction of conflict. There are some suggestions on covering conflict topics.

Key words: mass media; conflict; conflict process, content; genre; plot; composition; strategy; tactics.

Постановка проблеми. Період інтенсифікації соціальних і політичних процесів, який нині переживає Україна, зумовлює зростання інтересу суспільства до засобів масової інформації. За таких умов посилюється роль ЗМІ як каналу вираження суспільного настрою і соціального

інституту, що бере активну участь у формуванні громадської думки з усіх актуальних питань. Невід'ємною ознакою сучасного етапу розвитку українського суспільства є лавиноподібне зростання осередків конфліктності. Нинішній день характеризується конфліктами між виконавчою та законодавчою владою, партіями і рухами, політичними лідерами, парламентськими фракціями, між владою в центрі й на місцях, владою і населенням. Конфлікт як форма вираження різноспрямованих інтересів стає сьогодні нормою життя.

Природно, що ЗМІ, реагуючи на усі зміни й порухи суспільного розвитку, активно "опрацьовують" конфліктогенні ситуації. Присутність конфлікту в друкованих та електронних медіа є не тільки неминучим, а й позитивним фактором поступу суспільства. Конфліктні процеси, віддзеркалені засобами масової інформації, стають предметом обговорення й аналізу для широкої громадськості. ЗМІ таким чином виступають як своєрідний соціальний простір, в якому розгортаються суспільні конфлікти і як важливий чинник формування конфліктологічного мислення. Звідси випливає важливість вивчення мас-медійної діяльності, спрямованої на інформаційно-аналітичне висвітлення конфліктної тематики.

Аналіз досліджень і публікацій українських і зарубіжних науковців засвідчує, що питання висвітлення конфліктності засобами мас-медіа викликає зацікавлення у науковому середовищі. Розгляду різних теоретичних та прикладних аспектів журналістики в контексті висвітлення конфліктів присвячені праці багатьох дослідників. В Україні це, зокрема, В. Здоровега [5], О. Зернецька [6; 7], В. Іванов [9], О. Кузнецова [12; 13], І. Михайлин [14], О. Порфімович [15], Б. Потятиник [16], Г. Почепцов [17–19], В. Різун [20], Г. Синоруб [21; 22], Я. Слесарчук [23] та інші. Праці згаданих авторів становлять надійну теоретичну основу дослідження, однак у жодній з них не розглядаються у комплексі всі аспекти журналістського відображення конфліктності.

З огляду на те, що проблема конфліктності не обмежується сферою журналістикознавства та має виражений соціальний характер, конфлікт також розглядається як об'єкт вивчення багатьох соціальних наук: конфліктології, політології, державного управління, психології, соціології. Серед представників цих напрямів варто назвати Дж. Александра, А. Анцупова, І. Бекешкіну, М. Вебера, А. Гоулднера, Р. Дарендорфа, В. Дружиніна, Т. Дуткевич, М. Єрастова, А. Здравомислова, Г. Зіммеля, А. Ішмуратова, М. Каstellса, Ральфа Х. Кілменна, Б. Кістяківського, Л. Козера, І. Коллінза, Дж. Корра, В. Леві, Г. Ложкіна, Ю. Мацієвського, М. Мітчелла, М. Обозова, Т. Парсонса, М. Пірен, В. Повякель, А. Пойченка, Г. Райта, В. Ребкала, Г. Рітзера, К. Рубеля, В. Сахарова, А. Солтера, Кеннета У. Томаса, Д. Тьорнера, О. Хворостяного, А. Шипілова та інших.

Разом з тим, останнім часом виходять друком, а також публікуються в електронних медіа численні дослідження медіа-експертів та журналістів-практиків, покликаних надати практичні рекомендації для працівників ЗМІ щодо висвітлення перебігу та наслідків конфлікту, безпеки журналістів в умовах конфліктів, міжнародних стандартів та практик конфліктно-чуттєвої журналістики тощо [1–4; 8; 11; 25].

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати сучасний стан і тенденції медійної практики щодо відображення конфліктів, визначити резерви вдосконалення журналістського відображення конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Принциповим моментом нашого розгляду висвітлення конфліктних процесів засобами ЗМІ є визнання їх необхідним чинником розвитку суспільства. Оскільки конфлікти супроводжують усю історію людства і об'єктивно їх не можна викоринити, тому слід їх правильно регулювати.

Слід зазначити, що до сьогодні не існує загальноприйнятої дефініції конфлікту. Відповідно єдиного трактування конфлікту не дотримуються і засоби масової інформації. Для ЗМІ притаманний широкий підхід: конфліктними вважають усі процеси, які характеризуються зіткненням протилежних інтересів, поглядів, цінностей, позицій, намірів. Часто у ЗМІ конфлікт ототожнюється зі скандалом – подією, випадком, що набуває широкого розголосу й ганьбить своїх учасників.

Можна констатувати, що кількість медіа-виступів з конфліктології постійно зростає. Це диктується як об'єктивним збільшенням осередків конфліктності та неминучим відтворенням їх,

так і суб'єктивним намаганням ЗМІ детально досліджувати їх. Аналіз висвітлених конфліктів засвідчує, що найпоширенішими причинами їх виникнення є розподіл ресурсів, взаємозалежність діяльності, незадовільне інформування, розбіжність в уявленнях і цінностях, відмінності в манері поведінки і життєвому досвіді. Критеріями диференціації, актуальними для дослідження конфліктної тематики, є також тематика конфліктних процесів, їх локалізація, участь ЗМІ. За тематикою виділяють конфлікти: соціально-політичні, економічні, у сфері духовності; за локалізацією – внутрішні (всередині певних органів і організацій) і зовнішні (між такими органами і фізичними чи юридичними особами, що структурно не входять до них); за участю засобів масової інформації – конфлікти з безпосередньою участю ЗМІ (коли останні виступають опонентом) та з опосередкованою участю (коли мас-медіа відіграють роль третьої сторони).

Конфлікт є важливим елементом журналістських виступів. Однак не завжди конфлікт, відображений засобами журналістики, відтворює реальне протистояння. Спостерігається розбіжність між реальним конфліктом та його відображенням у пресі. Поряд з обов'язковим перенесенням у журналістику основних характеристик реального протистояння конфлікт, відтворений у пресі, і життєвий конфлікт відрізняються динамікою та структурою. Вимушена однолінійність конфлікту в ЗМІ компенсується тим, що з реальних життєвих подій береться усе найсуттєвіше, найбільш характерне і конкретне. Найчастіше в поле зору ЗМІ потрапляють такі елементи структури конфлікту, як склад учасників, об'єкт, конфліктна ситуація, інцидент, конфліктна взаємодія, позитивні чи руйнівні наслідки. Щодо останніх, загалом ЗМІ не властиве трактування конфлікту, як виключно негативного явища, однак таке тлумачення конфліктності є більш поширеним.

Слід виокремити дві взаємодоповнювальні тенденції журналістського зображення конфронтації: по-перше, самостійним предметом медійного вивчення може стати окремий аспект конфліктності; по-друге, журналіст може "освоїти" всі характеристики конфлікту, розкрити конфлікту взаємодію загалом. Тенденція до створення цілісного образу конфлікту полягає у встановленні змістових домінант, пошуку та увиразненні смислового центру колізії, смислового розширенні зображуваного явища. Вибір варіанта представлення протистояння визначатиме різний масштаб сформульованої проблеми конфліктності [24, с.10].

Отже, реальний конфлікт використовують у журналістських текстах як точку відліку авторського повідомлення, розглядають як первинний, що нанизує на себе похідні суперечності, як правило, у вигляді норм і цінностей. Так у поле зору ЗМІ потрапляє широке коло взаємостосунків.

Публікації конфліктної тематики зазвичай викликають увагу аудиторії, не в останню чергу, завдяки специфіці заголовкового комплексу. "Спресовану" інформацію про конфлікт, як правило, виносять на початок журналістського твору, у заголовковий комплекс. Це викликає зацікавлення, привертає увагу, дає змогу розширити проблемні питання конфліктності. Постійні рубрики забезпечують форум для виступів з конфліктологічного менеджменту та створюють ефект присутності цієї проблеми у полі зору читачів.

Дослідження жанрової модифікації творів конфліктної тематики засвідчує, що конфлікт є важливим жанротворчим елементом. До основних факторів, за якими можна максимально обґрунтовано поділити тексти за жанрами, належать якісні особливості конфлікту, його кількісні характеристики, склад учасників.

"Конфліктне" обличчя преси визначають замітка й кореспонденція. Популярними також є звіт, репортаж, інтерв'ю. Перерозподіл у бік інформаційних жанрів продиктований великою кількістю конфліктів у суспільному житті та потребою їх оперативного й точного висвітлення.

Пошук оптимального варіанта в широкому діапазоні жанрів залежить насамперед від якісних характеристик конфронтації. Якщо конфлікт – очевидне, рельєфне зіткнення інтересів, то преса вдається до замітки та кореспонденції. Видовищні, яскраві за формою конфлікти найчастіше обслуговуються жанром репортажу. Коли об'єктом публікацій стає колізія, яка потребує глибокого опрацювання, журналісти шукають резерви у журналістському розслідуванні, статті, коментарі. До поширених прийомів жанрового оформлення конфлікту з очевидною увагою до його учасників належать звіт, інтерв'ю.

Сюжетно-композиційні характеристики журналістських виступів про конфлікти свідчать, що сюжетна і композиційна будова творів найчастіше підпорядковуються адекватному відображенню руху конфліктного процесу. Сюжет найбільш органічно відповідає життєвому матеріалу конфлікт-

ності і найвиразніше оформлює зміст у творах, що містять хронологічно послідовний виклад конфліктної динаміки. Використання окремих елементів сюжету спостерігається тоді, коли немає реального розгортання протиборства, і конфлікт як об'єкт публікації пізнається в іншому русі: аналітичному поділі на елементи. Відтворення конфлікту полягає в логіці авторських роздумів, аналізі фактичних даних, побудові висновків.

З огляду на послаблення сюжету в журналістських текстах зростає роль композиції, покликаної логічно струнко продемонструвати погляди та дії конфліктуючих сторін, аргументи інших зацікавлених суб'єктів. Особливо вдалим й органічним для творів конфліктної тематики є пошук виразної композиції на шляху паралельного викладу. Цьому особливо сприяє біполярність конфлікту: паралельний виклад вдало оголює поляризацію сил та унаочнює ключові розбіжності.

Інформаційний потенціал ЗМІ у конфліктах визначається стратегією і тактикою її діяльності. Стратегія ЗМІ у конфліктних процесах зумовлена важливим завданням мас-медіа – ефективно впливати на аудиторію. Про реалізацію стратегії інформаційної діяльності свідчить виникнення у влади й громадськості різних за складністю реакцій: виконання, втягнення, соціальної гарантії, зацікавленості владних структур, прийняття журналістського виступу за консультацію [24, с.12]. Однак не варто перебільшувати вплив ЗМІ, адже відомо багато випадків з медійної практики, коли навіть багатократні опрацювання осередків конфліктності не змінювали становища, не викликали відповідної реакції.

Реалізацію стратегії інформаційної діяльності ЗМІ у конфліктах забезпечують тактики запобігання, вирішення, врегулювання, уникнення, роздмухування. Тактика запобігання передбачає недопущення конфліктів. Використовуючи зазначену тактику, журналісти працюють за такими напрямками: ідентифікація конфлікту; виявлення прихованих конфліктів; дослідження конфліктних ситуацій; підвищення соціальної компетенції населення. Тактиці вирішення властиві такі прийоми: напрацювання власних варіантів управління конфліктом; залучення арбітрів – відомих фахівців і високоморальних особистостей; розгляд конфлікту в компетентно вибудованій комплексній картині соціального організму; оцінювання актуального стану колізії; реалізація системи винагород; переакцентування параметрів конфлікту; переведення конфлікту в площину морально-духовних стосунків; залучення до обговорення читачів. Тактика урегулювання передбачає діяльність ЗМІ, спрямовану насамперед на вивчення документальної бази щодо нейтралізації конфліктів; налагодження співпраці влади та інших ключових учасників конфлікту; спонукання до дотримання запропонованого владою варіанта розв'язання; засудження незгоди з прийнятими управлінськими рішеннями; констатацію конфлікту. Тактика уникнення реалізується засобами масової інформації за допомогою таких дій, як обхід конфлікту на основі об'єктивних критеріїв; самоусунення від інтерпретації конфліктних дій. До такої тактики діяльності у конфліктах медіа вдаються порівняно рідко. Натомість тактику роздмухування конфліктних процесів використовують дуже часто. Участь ЗМІ у конфліктах засвідчує успішне з погляду роздмухування використання таких прийомів: розгляд проблеми через параметри конфліктності; заохочування конфліктної поведінки; зосередження уваги на суб'єктивних чинниках конфліктності; створення образу ворога; намагання примітизувати опонента; перехід від аргументів до особистих випадів; втягування у конфлікт значної кількості учасників; віртуальна глобалізація протистояння.

Вибір оптимальної тактики залежить від якісних реєстрів суб'єктно-об'єктних відносин: з одного боку, творчого завдання, особистісних характеристик журналіста, а з іншого – специфіки конкретного конфліктного процесу.

Висновки. Вивчення медійного висвітлення конфліктності засвідчує як серйозне змістове опрацювання проблем конфліктності, так і наявність невикористаних ресурсів у зазначеному напрямі. Висновки нашого дослідження подаємо у короткому викладі певних порад і рекомендацій.

Неприпустимо трактувати конфлікт однобічно, виключно як негативне явище. Принципово важливо для медіа виявляти ті аспекти конфліктності, що є продуктивними для суспільного життя, й повною мірою показувати їх.

Розгляд у ЗМІ таких параметрів конфлікту, як причини виникнення та погляди конфліктуючих сторін, є обов'язковим для об'єктивного висвітлення конфліктних процесів.

Визначаючи тактику ЗМІ в конфліктних процесах, необхідно диференційовано підходити до конфліктів залежно від їх значення. Конструктивні й деструктивні конфлікти повинні підлягати принципово різному тактичному вирішенню. До конструктивних конфліктів редакціям варто застосовувати тактики вирішення і врегулювання, намагаючись при цьому розвинути позитивні фактори конфліктності. Дії стосовно деструктивних конфліктів – це прогнозування, запобігання, уникнення. Оптимальним вважають такий стиль соціальної активності ЗМІ, за якого забезпечується гармонійний розвиток спілкування та співпраці. У всіх випадках засоби масової інформації повинні уміти вивчити ситуацію і знайти правильний шлях поведінки в конфлікті – шлях до ефективної, але не обов'язково безконфліктної діяльності.

Конфліктологічна освіта журналістів потребує більшої уваги, ніж їй приділено сьогодні. Для того, щоб грамотно висвітлювати конфліктні процеси, представники ЗМІ повинні знати закономірності виникнення, перебігу та завершення конфліктів. Доцільно включати вивчення основ конфліктології в програми вищих навчальних закладів та тренінги для працівників засобів масової інформації.

1. Висвітлення конфлікту в українських медіа: установки, практики, пошук рішень (результати дослідження). – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/visvitlennya_konfliktu_v_ukrainskikh_media_ustanovki_praktiki_poshuk_rishen_rezultati_doslidzhennya/. 2. Горчинська О. Висвітлення збройного конфлікту. Поради для журналістів / Олександра Горчинська. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/how_to/visvitlennya_zbroynogo_konfliktu_poradi_dlya_zhurnalistiv/. 3. Дорош М. Роль журналістів в умовах конфлікту: як не роз'єднати, а відновити довіру / Марина Дорош. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/rol_zhurnalistiv_v_umovakh_konfliktu_yak_ne_rozednati_a_vidnoviti_doviru. 4. Духніч О. Читанка до сесії з особливостей висвітлення конфлікту журналістами / Духніч Ольга. – Режим доступу : www.mediaschool.org.ua/uploads/Dukhnich.doc. 5. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості / В. Й. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2008. – 3-є вид. – 268 с. 6. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О. В. Зернецька ; НАН України ; Ін-тут світової економіки і міжнар. відносин. – К.: Освіта, 1999. – 352 с. 7. Зернецька О. В. Нові засоби масової комунікації (соціокультурний аспект) / О. В. Зернецька. – К. : Наукова думка, 1993. – 130 с. 8. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. – К. : ВАІТЕ, 2016. – 118 с. 9. Іванов В. Ф. Основні теорії масової комунікації і журналістики / В. Ф. Іванов ; за наук. ред. В. В. Різун. – К. : Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с. 10. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів / А. Т. Ішмуратов. – К. : Наукова думка, 1996. – 190 с. 11. Конфлікт у медіа і медіа в конфлікті: донесення дражливих питань через засоби масової інформації / Школа журналістики Українського католицького університету ; Львівський медіафорум. – Режим доступу : <http://journalism.usu.edu.ua/navchannya/zhurnalistika/media-pro-konflikti/>. 12. Кузнецова О. Д. Аналітичні методи в журналістиці / О. Д. Кузнецова. – Львів, 2002. – 120 с. 13. Кузнецова О. Д. Засоби масової комунікації / О. Д. Кузнецова. – Львів : ПАІС, 2005. – 226 с. 14. Михайлін І. Л. Основи журналістики. – 5-те вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2011 – 496 с. 15. Порфімович О. Л. Конфлікти в мас-медійній діяльності / О. Л. Порфімович. – К. : А.С.К., 2013. – 124 с. 16. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. – Львів : ПАІС, 2004. – 312 с. 17. Почепцов Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього / Г. Почепцов. – К. : Укр. центр політ. менедж., 2009. – 212 с. 18. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. – К. : Знання, 2008. – 663 с. (Вища освіта XXI ст.). 19. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни / Г. Г. Почепцов // Інформаційне суспільство. – 2013. – Вип. 18. – С. 21–27. 20. Різун В. В. Теорія масової комунікації / В. В. Різун. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 2008. – 260 с. 21. Синоруб Г. П. Поняття конфліктного наповнення діяльності мас-медіа в теорії соціальних комунікацій (контекст формування поведінки аудиторії) : автореф. дис... канд. наук із соц. ком. : 27.00.01 / Г. П. Синоруб. – К., 2009. – 20 с. 22. Синоруб Г. П. Діяльність медіа як чинник розв'язання конфліктів / Г. П. Синоруб // Актуальні проблеми регіональної журналістики в Україні. Наукові праці. Філологічні науки : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І Огієнка. – Вип. 17. – Кам'янець-Подільський, 2008. – С. 49–52. 23. Слесарчук Я. Журналістика конфлікту: медіатор чи

провокатор? / Я. Слесарчук // Електронна бібліотека Інституту журналістики. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2103>. 24. Уліцка О. В. Регіональна преса у конфліктному полі місцевих органів влади (на прикладі львівських газет 1994–2004 рр.) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.08 – журналістика / О. В. Уліцка. – Львів, 2005. – 22 с. 25. Швидко А. Українські ЗМІ поглиблюють чи вирішують соціальні конфлікти? / А. Швидко. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/27291581.html>.

REFERENCES

1. Vysvitlennya konfliktu v ukrayins'kykh media: ustanovky, praktyky, poshuk rishen' (rezul'taty doslidzhennya). – *Rezhym dostupu* : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/visvitlennya_konfliktu_v_ukrayinskikh_media_ustanovki_praktiki_poshuk_rishen_rezultati_doslidzhennya/. 2. Horchyns'ka O. Vysvitlennya zbroynoho konfliktu. Porady dlya zhurnalistiv / Oleksandra Horchyns'ka. – *Rezhym dostupu* : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/how_to/visvitlennya_zbroynogo_konfliktu_poradi_dlya_zhurnalistiv/. 3. Dorosh M. Rol' zhurnalistiv v umovakh konfliktu: yak ne roz'yednaty, a vidnovyty doviru / Maryna Dorosh. – *Rezhym dostupu* : http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/rol_zhurnalistiv_v_umovakh_konfliktu_yak_ne_rozednati_a_vidnovyti_doviru. 4. Dukhnich O. Chytanka do sesiyi z osoblyvostey vysvitlennya konfliktu zhurnalistamy / Dukhnich Ol'ha. – *Rezhym dostupu* : www.mediaschool.org.ua/uploads/Dukhnich.doc. 5. Zdoroveha V.Y. Teoriya i metodyka zhurnalist-s'koyi tvorchosti / V.Y. Zdoroveha. – L'viv : PAIS, 2008. – 3-ye vyd. – 268 p. 6. Zernets'ka O. V. Hlobal'nyy rozvytok system masovoyi komunikatsiyi i mizhnarodni vidnosyny / O. V. Zernets'ka ; NAN Ukrainy ; In-tut svitovoyi ekonomiky i mizhnar. vidnosyn. – K. : Osvita, 1999. – 352 p. 7. Zernets'ka O. V. Novi zasoby masovoyi komunikatsiyi (sotsiokul'turnyy aspekt) / O. V. Zernets'ka. – K. : Naukova dumka, 1993. – 130 s. 8. Zhurnalistyka v umovakh konfliktu: peredovyy dosvid ta rekomendatsiyi : posibnyk rekomendatsiy dlya pratsivnykiv ZMI. – K. : VAITE, 2016. – 118 p. 9. Ivanov V. F. Osnovni teoriyi masovoyi komunikatsiyi i zhurnalistyky / V. F. Ivanov ; za nauk. red. V. V. Rizuna – K. : Tsentri Vil'noyi Presy, 2010. – 258 s. 10. Ishmuratov A. T. Konflikt i z'hoda. Osnovy kohnityvnoyi teoriyi konfliktiv / A. T. Ishmuratov. – K. : Naukova dumka, 1996. – 190 p. 11. Konflikt u media i media v konflikti: donesennya drazhlyvykh pytan' cherez zasoby masovoyi informatsiyi / Shkola zhurnalistyky Ukrainy's'koho katolyts'koho universytetu ; L'viv's'kyy mediaforum. – *Rezhym dostupu* : <http://journalism.ucu.edu.ua/navchannya/zhurnalistyka/media-pro-konflikti/>. 12. Kuznetsova O. D. Analychni metody v zhurnalistytsi / O. D. Kuznetsova. – L'viv, 2002. – 120 p. 13. Kuznetsova O. D. Zasoby masovoyi komunikatsiyi / O. D. Kuznetsova. – L'viv : PAIS, 2005. – 226 s. 14. Mykhaylyn I. L. Osnovy zhurnalistyky. – 5-te vyd. pererob. ta dop. – K. : Tsentri uchbovoyi literatury, 2011 – 496 p. 15. Porfimovych O.L. Konflikty v mas-mediyi diyal'nosti / Porfimovych O.L. – K. : A.S.K., 2013. – 124 p. 16. Potyatnyk B. V. Media: klyuchi do rozuminnya. – L'viv : PAIS, 2004. – 312 s. 17. Pocheptsov H. Hlobal'ni proekty: konstruyuvannya maybutn'oho / H. Pocheptsov. – K. : Ukr. tsentr polit. menedzh., 2009. – 212 p. 18. Pocheptsov H. H. Informatsiyna polityka / H. H. Pocheptsov, S. A. Chukut. – K. : Znannya, 2008. – 663 p. (Vyshcha osvita XXI st.). 19. Pocheptsov H. H. Smyслови ta informatsiyne viyny / H. H. Pocheptsov // Informatsiyne suspil'stvo. – 2013. – Vyp. 18. – P. 21–27. 20. Rizun V. V. Teoriya masovoyi komunikatsiyi / V. V. Rizun. – K. : Vydavnychyy tsentr "Prosvita", 2008. – 260 p. 21. Synorub H. P. Ponyattya konfliktnoho napovnennya diyal'nosti mas-media v teoriyi sotsial'nykh komunikatsiy (kontekst formuvannya povedinky audytoryi) : avtoref. dys... kand. nauk iz sots. kom. : 27.00.01 / H. P. Synorub. – K., 2009. – 20 p. 22. Synorub H. P. Diyal'nist' media yak chynnyk rozv'yazannya konfliktiv / H. P. Synorub // Aktual'ni problemy rehional'noyi zhurnalistyky v Ukraini. Naukovi pratsi. Filolohichni nauky : zb. nauk. prats' / Kam'yanets'-Podil's'kyy nats. un-t im. I Ohiyenka. – Vyp. 17. – Kam'yanets'-Podil's'kyy, 2008. – P. 49–52. 23. Slysarchuk Ya. Zhurnalistyka konfliktu: mediator chy provokator? / Ya. Slysarchuk // Elektronna biblioteka Instytutu zhurnalistyky. – *Rezhym dostupu* : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2103>. 24. Ulitska O. V. Rehional'na prеса u konfliktnomu poli mistsevykh orhaniv vlady (na prykladi l'viv's'kykh hazet 1994–2004 rr.) : avtoref. dys... kand. filol. nauk : 10.01.08 – zhurnalistyka / O. V. Ulitska. – L'viv, 2005. – 22 p. 25. Shvydko A. Ukrainy's'ki ZMI pohlyblyuyut' chy vyrishuyut' sotsial'ni konflikty? / A. Shvydko. – *Rezhym dostupu* : <http://www.radiosvoboda.org/a/27291581.html>.